

didactic and methodical principles of teaching. Among four basic principles of teaching English there is a communicative orientation; personality orientation; self-education; computer-integrated teaching of all types of speaking activity (listening, speaking, reading and writing) and a new principle – cultural. The system of exercises included reproductive, reproductive-creative, creative (preparatory, introductory, training, finishing, control) exercises, it was orientated on realization of all types of speaking activity and based on reproductive and productive facilities of knowledge mastering and development of abilities and skills of the dialogue speech of senior pupils.

Keywords: *gifted children, the content of teaching, project technologies, original programs.*

Подано до редакції 07.10.13

УДК 378:37.1

А. М. Курлат, О. П. Нестеренко

ШЛЯХИ РОЗРОБКИ МОДЕЛІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ: МОДУЛЬНО-КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

У роботі розкриваються погляди автора з питання моделювання навчального процесу в системі підвищення кваліфікації для формування етнокультурної складової професійної компетенції вчителя.

Ключові слова: *етнокультурна підготовка, професійна компетенція, блочно-модульна програма.*

Розширення масштабів міжнародної співпраці в галузі освіти, перехід на нові стандарти професійної освіти потребують переходу до компетентнісної моделі підготовки спеціаліста, здатного до саморозвитку, самовизначення, здібного вирішувати практичні завдання, пов'язані з реалізацією інноваційних соціальних та освітніх програм і проектів на високому рівні. Особливе значення набувають ці вимоги в поліетнічному освітньому просторі, де гостро стоять питання якісної етнокультурної підготовки вчителів.

Аналіз якості підготовки спеціалістів у системі професійної педагогічної освіти показує, що молоді педагоги мають достатню теоретичну предметну та методичну підготовку, але їхня етнокультурна складова теоретико-методологічної та практичної підготовки носить фрагментарний безсистемний характер. Така ситуація у питаннях етнокультурної підготовки вчителів склалася не тільки у Придністров'ї, а й в Україні, Росії, Татарстані та ін. республіках колишнього СНД, де конче необхідно розв'язувати професійні завдання, пов'язані з етнокультурною освітою молоді.

У зв'язку з означенням, вирішення проблеми здійснення якісної професійно-педагогічної діяльності, націленої на етнокультурний розвиток школярів, бачиться нам у площині післядипломної освіти.

У Придністровській Молдавській Республіці для цього є нормативно-правові підстави: Закон «Про вищу й післядипломну професійну освіту» (2009р), Доктрина освіти у Придністровській Молдавській Республіці (2005 р), Доктрина розвитку науки у Придністровській Молдавській Республіці на період до 2015р (2007р), ДЦП «Розвиток освіти на молдавській мові» (2005р), ДЦП «Розвиток освіти на українській мові» (2005р).

Прийнятий у Придністров'ї Закон «Про вищу й пі-

слядипломну професійну освіту» передбачає не тільки забезпечення якісної підготовки випускників системи професійної педагогічної освіти, але й їх орієнтування на безперервний процес удосконалення власної педагогічної діяльності, підвищення кваліфікації [13].

Етнокультурна підготовка вчителів у системі підвищення кваліфікації, побудована на сучасних дидактичних засадах, здатна протистояти формальному професіоналізму і потребує попереднього моделювання з урахуванням усіх особливостей процесу навчання дорослих.

Моделювання навчального процесу в системі підвищення кваліфікації для формування етнокультурної складової професійної компетенції ускладнюється тим, що сучасна педагогічна наука не має у своєму арсеналі достатніх засобів опису такого багатофакторного процесу, як етнокультурна освіта. Під час розробки моделі навчального процесу в системі підвищення кваліфікації ми спиралися на вивчення реального педагогічного процесу. В той же час усвідомлювали наявний факт природної єдності моделі з реальним живим процесом навчання і розвитку особистості.

Основною позицією в розробці моделі процесу формування етнокультурного компонента професійної компетенції стала переконаність у тому, що на кожному наступному етапі навчання його цілісний зміст узгоджується з тим, що вже досягнуто суб'єктом у практиці власної педагогічної діяльності, тобто реальним рівнем сформованості етнокультурного компонента професійної компетенції. Зміст навчального процесу було визначено на основі виділення найбільш значущих, для етнокультурного розвитку, компетенцій: *світоглядної, нормативно-правової, комунікативної, рефлексивної, психолого-педагогічної, предметної та методичної*. Інтегруванню етнокультурного

змісту в їхню структуру сприяло використання модульно-компетентнісної технології навчання.

Уведення модульно-компетентнісної технології в післядипломний освітній період виступає як першочергова умова досягнення результативності навчання. Вибір технології навчання зумовлений результатами порівняльного зіставлення цілей, структури, змісту, організації навчальної діяльності, оцінки результатів навчання існуючих у традиційному й модульно-компетентнісному підході до освітнього процесу. Він переконує в тому, що модульно-компетентнісний підхід є практичним втіленням продуктивної моделі компетентнісного розвитку вчителя; забезпечує передачу слухачам курсів підвищення кваліфікації знань відповідно до основних дидактичних вимог вищої школи, уможливорює інтеграцію ідей діяльнісного, культурологічного й компетентнісного навчання.

Синтезування й конструювання навчального матеріалу відбувалося в блочно-модульній програмі **«Формування етнокультурного компонента професійної компетенції вчителів»**. Ми спиралися на положення про системний підхід до процесу пізнання (В.В. Краєвський, В.І. Загв'язинський та ін.), концепції гуманізації й гуманітаризації освіти (О.В. Бондаревська, В.П. Борисенков та ін.), теоретичні підходи до оцінки якості професійної освіти (О.М. Новіков, А.Т.Глазунов, С.П. Анзорова й ін.), компетентнісного підходу в професійній освіті (Е.Н. Герасименко, Н.В. Іванова, Е.Н. Введенський і ін.), концепцію культурологічного підходу до відновлення змісту професійної освіти (А.Б. Панькін, Е.Н. Ненькіна, Н.П. Цибаньов, І.В. Васютенкова та ін.) [18].

У визначенні концептуальних основ побудови модульно-компетентнісної технології навчання ми виходили також з того, що компетентнісний підхід близький до діяльнісного, якщо розглядати його в дидактичному аспекті, але більш продуктивний через те, що можна виділити певні загальні компетенції, у нашому дослідженні це світоглядна й комунікативна, які поєднують групу діяльності на основі подібних способів дій (способів соціальної й міжкультурної взаємодії, готовності й здатності розуміти іншого, способів накопичення досвіду етнокультурного самопізнання й вибору ціннісних векторів для професійної діяльності), професійно-педагогічна, рефлексивна, нормативно-правова, які забезпечують рівень професійної діяльності на етнокультурній основі (включення до складу освіти етнокультурних знань, способів діяльності, досвіду репродуктивної й творчої діяльності, досвіду ціннісного ставлення до навколишнього). При цьому знання виступають як самоцінність, їх значущість підсилюється тим, що вони є елементом культури. Це значною мірою зближає позиції компетентнісної і культурологічної концепції освіти.

Ці позиції знаходять свій відбиток у **процесуальній складовій** модульно-компетентнісної технології навчання. До її складу входять методи навчання (пояснювально-ілюстративний, проблемний і моде-

люючий з тенденцією до переваги останнього) та організаційні форми навчання (семінари, семінари-практикуми, тренінги, дослідницька й самостійна робота), що забезпечують процес оволодіння новою інформацією, її осмислення, прийняття в особистісному плані й побудови, на новій змістовній етнокультурній основі, власної професійної діяльності.

Одним з істотних елементів, освітньої технології є навчальний період, що являє собою мінімальну одиницю часу навчального процесу. У модульно-компетентнісній технології навчання це модуль з його внутрішньою структурою й функцією (Е. Н. Ковтун, С. Е. Родіонова) [16]. Для вивчення теми з великим обсягом інформації в блокові припустимо об'єднати декілька модулів. До складу блоку можливо включати відносно автономні теми, які вільно варіюються у своїй послідовності.

У блочно-модульну конструкцію освітньої технології нами введені теоретичні й змішані модулі. Їхня сукупність забезпечує формування етнокультурного компоненту в змісті значущих професійних компетенцій. Вивчення нового матеріалу максимально ґрунтується на наявній етнопедagogічній підготовці вчителів у ВНЗ, а також на досвіді професійної діяльності. При цьому викладання супроводжується прикладами, історичними довідками й обговоренням зразків етнокультурної діяльності вчителя у поліетнічному навчальному закладі. Лекційна форма модуля, що входить до певного блоку та об'єднує кілька тем, дозволяє передати великий обсяг інформації. Побудова семінарів, семінарів-практикумів визначається метою, сформульованою в тому або іншому модулі й припускає поетапне оволодіння способами педагогічного аналізу, розвиток навичок педагогічного прогнозування, які забезпечують передбачення результатів професійної діяльності педагога в поліетнічній освітній установі. Етнокультурна змістова основа знань, що формуються, і вмінь лягає в основу загальних і спеціальних компетенцій.

Тренінги, введені в процесуальний блок навчання, за організаційною формою є різновидом практикумів, але набором технічних прийомів відрізняються і тому виступають іншою моделлю навчання. Їхнє призначення – в розширенні соціально-психологічного поля зору педагогів, підвищенні рівня етнокультурної взаємодії, формуванні рефлексивної, комунікативної, світоглядної й психолого-педагогічної компетенцій. Організація тренінгових занять уявляє положення про те, що педагогічні знання та практичні педагогічні дії формуються в тісному взаємозв'язку.

Модульно-компетентнісне планування змістової й процесуальної складових освітнього процесу потребує моніторингу сформованості професійних компетенцій, здійснюваного через систему діагностування результатів навчання. Поняття «моніторинг» у галузі педагогіки прийнято розуміти як постійне спостереження за якимось процесом в освіті з метою виявлення відповідності бажаному результату або первіс-

ним припущенням. Педагогічний моніторинг забезпечує викладачів та слухачів курсів підвищення кваліфікації необхідною інформацією, яка дозволяє прийняти правильне рішення про подальше просування кожного учня в оволодінні певними компетенціями. Об'єктом педагогічного моніторингу є навчальний процес, результат навчання й засоби, які використовуються для його досягнення.

У нашому дослідженні моніторинг супроводжувався збором та обробкою емпіричного матеріалу, який дає можливість робити висновки про рівень сформованості етнокультурного компонента професійних компетенцій на кожному етапі навчання й прогнозувати динаміку їх розвитку.

Суб'єктами здійснення моніторингу були викладачі, які реалізують навчання на основі модульних програм, і педагоги, що навчаються на курсах підвищення кваліфікації. Результати навчання оцінювалися в термінах, сформульованих у завданнях модуля.

Структурним компонентом діагностики, що розкриває попередні професійні знання й досвід, необхідні для успішного вивчення того або іншого модуля, були вступні й підсумкові тести. Вони містили від 4 до 10 завдань відкритого типу: на встановлення відповідності, на вибір правильної відповіді й тематичні питання. Процедура оцінювання їх виконання була потрібна для підтвердження наявного рівня необхідних компетенцій.

Треба відзначити, що діагностичні процедури в рамках компетентнісного підходу можуть носити як індивідуальний (тестування, курсові проекти, рейтинги та ін.), так і інституціональний характер (загальна експертиза, участь у конкурсі та ін.), на це звертає увагу О.В.Хутірський [22].

Враховуючи багатокритеріальність завдання оцінки наявного рівня компетенцій і достатньо складне явище, пов'язане з формуванням етнокультурного компонента професійної компетенції вчителя, а також те, що в сучасній психолого-педагогічній науці відсутні адекватні методики його діагностики, нами адаптовані методики, описані в психолого-педагогічній літературі.

Нами використовувалися:

- діагностика мотивації професійної діяльності;
- самооцінка готовності вчителя до здійснення етнокультурної освіти (адаптована методика В.Г. Криська, Е.А. Саракуєва) [21];
- самооцінка підготовленості до інноваційної професійної діяльності (методика запропонована О.В. Гука-

ленко) [9];

- самооцінка структури етнокультурних знань педагогів (адаптована методика В.Г. Криська, Е.А. Саракуєва) [21];

- рейтингова оцінка сформованості етнокультурного компонента професійної компетенції педагогів.

Загальновідомо, що методи самооцінки, опитування й анкетування засновані на словесних реакціях випробуваного в передбачуваних ситуаціях, пов'язаних з педагогічною діяльністю, навчанням. Ці методи носять, в основному, вербальний характер і отримані результати досить суб'єктивні.

В той же час, у педагогіці й психології прийнято вважати, що особистість існує, формується й проявляється в діяльності й спілкуванні. Різні боки професійної діяльності виявляють відповідні прояви професійних якостей, які характеризують компетенції вчителів. Тому, для отримання об'єктивних даних, що свідчать про зміну рівня професійних компетенцій і підтвердження суб'єктивних даних діагностик вербального характеру, доцільно використати метод спостереження особливостей навчальної діяльності слухачів курсів підвищення кваліфікації (правильність виконання ними завдань, самостійність і логічність у проектуванні етнокультурно спрямованої педагогічної діяльності, володіння науково-методичними, психолого-педагогічними засадами, необхідними для розв'язання актуальних педагогічних завдань) та поведінкових реакцій (активність, рефлексивність, комунікативність, готовність до вдосконалювання професійної діяльності на етнокультурній основі).

Аналізу також, підлягають авторські методичні матеріали й особливості захисту творчих робіт, творчих проектів.

Таким чином, результатом реалізації модульно-компетентнісного підходу до навчання в логічній єдності змістовної, процесуальної й діагностичної складових виступає сформованість етнокультурного компонента професійної компетентності педагога, його готовність до реалізації професійної діяльності в поліетнічному освітньому закладі, розвинена здатність проектувати подальший саморозвиток і самовдосконалення в професії на етнокультурній основі. Застосування даних методик, на нашу думку, дозволяє робити висновки не тільки про успішність освоєння навчальної програми, але й показує загальну націленість на особистісний розвиток кожного з тих, хто навчається.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Анзорова С.Н.* Подготовка будущего учителя к реализации личностно-ориентированного подхода с использованием этнокультурного компонента в общеобразовательных учреждениях: Диссерт. ... к. п. н. / С.Н. Анзорова. – М., 2003. – 173 с.

2. *Бондаревская Е.В.* Теория и практика личностно-ориентированного образования / Е.В. Бондаревская. – Ростов н/Д., 2000. – 352 с.

3. *Борисенков В.П.* Организация научных иссле-

дований в Российской академии / В.П. Борисенков // Известия РАО. – 2003. – №1. – С. 30-40.

4. *Васютенкова И. В.* Развитие поликультурной компетентности учителя в условиях последипломного педагогического образования : Диссерт. ... к. п. н. / И. В. Васютенкова. – СПб, 2006. – 154 с.

5. *Герасименко Е.Н.* Формирование специальных компетенций учителя начальных классов у студентов педагогического колледжа: Автореф. диссерт. ... к. п.

н. / *Е.Н. Герасименко*. – М., 2008. – 24 с.

6. ГЦП «Развитие образования на молдавском языке» (2005 р.).

7. ГЦП «Развитие образования на украинском языке» (2005 р.).

8. Глазунов А.Т. Управление профшколой на образовательном рынке / А.Т. Глазунов. – М., 2008. – 41 с.

9. *Гукаленко О.В.* Поликультурное образование: теория и практика / О.В. Гукаленко. – Тирасполь, 2003. – 540 с.

10. Доктрина образования в Приднестровской Молдавской Республике на период до 2015 г. (Утверждена Верховным советом Приднестровской Молдавской Республики 18 марта 2005 г, № 2109).

11. Доктрина развития науки в Приднестровской Молдавской Республике на период до 2015 г. (2007 р.).

12. *Загвязинский В.И.* Теория обучения: современная интерпретация: [учебн. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / В.И. Загвязинский. – М.: Изд. «Академия», 2001. – 192 с.

13. Закон Приднестровской Молдавской Республики «О высшем и послевузовском профессиональном образовании» (Принят Верховным Советом Приднестровской Молдавской Республики 4 марта 2009 г.).

14. Концепция модернизации образования в Приднестровской Молдавской Республике – Тирасполь, 2005.

15. *Краевский В.В.* Педагогическая наука в контексте модернизации образования / В.В. Краевский // Известия Международной славянской академии обра-

зования им. Я. А. Коменского, 2004. – № 2. – С. 68-76.

16. *Ковтун Е.Н., Родионова С.Е.* Научные подходы к созданию образовательно-профессиональных программ на модульной основе в сфере гуманитарного образования // http://tf.vspu.ac.ru/files/_51/moduli.pdf

17. *Ненькина Е.Н.* Управление деятельностью учителя по внедрению этнокультурной коннотации образования. Диссерт. ... к. п. н. / Е.Н. Ненькина. – Пятигорск, 2006. – 135 с.

18. *Нестеренко О. П.* Формирование этнокультурного компонента профессиональной компетенции учителя в системе повышения квалификации / Диссерт. ... к. п. н. / О.П. Нестеренко. – М., 2010. – 226 с.

19. *Новиков А.М.* Построение системы непрерывного образования / А.М. Новиков. – М., 2000. – 45 с.

20. *Панькин А.Б.* Проектирование национально-региональных образовательных систем на основе принципа этнокультурной коннотации / Диссерт. ... д. п. н. / А.Б. Панькин. – Элиста, 2002. – 329 с.

21. *Саракуев Э.А., Крысько В.Г.* Введение в этнопсихологию / Э.А. Саракуев, В.Г. Крысько. – М., 1996. – 343 с.

22. *Хуторской А.В.* Образовательные компетенции в дидактике и методике личностно-ориентированного обучения / А.В. Хуторской // Известия Международной славянской академии образования им. Я.А. Коменского. – 2004. – № 2.

22. *Цыбанев Н.П.* Повышение квалификации педагогов гимназии для реализации поликультурного образования: Диссерт. ... к. п. н. / Н.П. Цыбанев. – Ростов-н/Дону, 2002. – 167 с.

LITERATURE

1. *Anzorova S. N.* Preparing future teachers for realization of the student-oriented approach via ethno-cultural component in educational institutions. Dissert. ...cand. ped. sciences. - M., 2003. - 173 p.

2. *Bondarevskaya E. V.* Theory and practice of student-centered education. - Rostov n / D, 2000. - 352 p.

3. *Borysenkov V. P.* Organization of research at Russian Academy // *Izvestiya RAO*.-2003. - № 1.- P.30-40.

4. *Vasyutenkova I. V.* Development of multicultural competence of the teacher in terms of postgraduate pedagogical education. Dissert. ... cand. ped. sciences. - St. Petersburg - 2006. – 154 p.

5. *Gerasymenko E. N.* Formation of special competencies of primary school teachers in teaching college students. Abstract of dissert. ... cand. ped. sciences. – М., 2008. - 24 p.

6. GPC "Development of education in the Moldovan language" (2005).

7. GPC "Development of education in the Ukrainian language" (2005).

8. *Glazunov A. T.* Management of professional schools at educational market.-M.,-2008.-41 p.

9. *Gukalenko O. V.* Multicultural education: Theory and practice. Tiraspol, 2003. – 540 p.

10. The doctrine of education in the Transnistrian

Moldavian Republic until 2015 (Approved by the Supreme Council of the Transnistrian Moldavian Republic, March 18, 2005, № 2109)

11. The doctrine of development of science in the Transnistrian Moldavian Republic until 2015 (2007)

12. *Zagvyazinskiy V. I.* Learning theory: a contemporary interpretation: Manual for higher pedagogical educational establishments. - M., "Akademiya", 2001.-192 p.

13. The Law of the Transnistrian Moldovan Republic "On higher and postgraduate professional education" (Adopted by the Supreme Council of the Transnistrian Moldovan Republic, March 4, 2009)

14. The concept of modernization of education in the Transnistrian Moldavian Republic - Tiraspol, 2005.

15. *Krayevskiy V. V.* Teaching science in the context of modernization of education // Proceedings of the International Slavic Academy of Education named after J. A. Comenius, -2004. - № 2. - P.68-76.

16. *Kovtun E. N. Rodionova S.E.* Scientific approaches to creation of educational and professional programs on the modular basis in the field of humanitarian education // Access mode: http://tf.vspu.ac.ru/files/_51/moduli.pdf

17. *Nenkina E. N.* Management of teacher's activities on introducing ethnic and cultural connotations of educa-

tion / Dissertation ... Cand. ped. sciences. - Pyatigorsk, - 2006. – 135 p.

18. *Nesterenko O. P.* Formation of ethnocultural component of professional competence of teachers in the system of advanced training / Dissertation ... Cand. ped. sciences. - M., -2010. -226 p.

19. *Novikov A. M.* Building the system of continuous education. - M., - 2000. – 45 p.

20. *Pankin A. B.* Designing national and regional educational systems on the basis of ethnocultural connotation / Dissertation ... Cand. ped. sciences. – Elista. -

2002. - 329 p.

21. *Sarakuyev E. A., Krysko V. G.* Introduction to ethnic psychology. -M., - 1996. - 343 p.

22. *Hutorskoy A. V.* Educational competences in didactics and methodology of the student-centered learning // Proceedings of the International Slavic Academy of Education named after J. A. Comenius. -2004. - № 2.

22. *Tsybanev N. P.* Advanced training of gymnasiums teachers for realizing multicultural education. / Dissertation ... Cand. ped. sciences. - Rostov-n/Don.- 2002. – 167 p.

A. M. Курлат, О. П. Нестеренко

ПУТИ РАЗРАБОТКИ МОДЕЛИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ УЧИТЕЛЕЙ: МОДУЛЬНО-КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД

В работе раскрываются взгляды автора по вопросу моделирования учебного процесса в системе повышения квалификации для формирования этнокультурной составляющей профессиональной компетенции учителя.

Ключевые слова: этнокультурная подготовка, профессиональная компетенция, блочно-модульная программа.

A. M. Kurlat, O. P. Nesterenko

WAYS OF DEVELOPING THE MODEL OF EDUCATIONAL PROCESS IN THE SYSTEM OF TEACHERS' ADVANCED TRAINING: THE MODULAR-COMPETENCE APPROACH

The author presents some ideas concerning modeling of educational process in order to form ethnocultural component of teacher's professional competence in the system of advanced training. The result of the modular-competence approach to education in logical unity of content, procedural and diagnostic components is formation of ethnocultural component of professional competence of teachers, their readiness for implementation of professional education in a multiethnic establishment, developed ability of further self-development and self-improvement in the profession on the ethnocultural basis. Application of these techniques, we believe, allows drawing conclusions not only on success of mastering of the curriculum, but also shows the total focus on personal development of each learner.

Keywords: ethnocultural training, professional competence, the block-modular program.

Подано до редакції 25.09.13